

Kuratorium Oświaty w Warszawie

Al. Jerozolimskie 32, 00-024 Warszawa

ZSE.5533.141.2017.TM

PROTOKÓŁ KONTROLI

1. Nazwa szkoły/placówki: Niepubliczne Przedszkole *Dziecięcy Kącik*.
Adres szkoły/placówki: ul. Jagmina 23, 03-125 Warszawa.
Imię i nazwisko dyrektora szkoły/placówki: Pani Katarzyna Łowińska.
2. Nazwa i adres organu sprawującego nadzór pedagogiczny: Mazowiecki Kurator Oświaty,
Al. Jerozolimskie 32, 00-024 Warszawa.
Imię i nazwisko kontrolującego: Pani Teresa Matusiak – starszy wizytator w Wydziale
Zwiększania Szans Edukacyjnych Kuratorium Oświaty w Warszawie.
Upoważnienie nr: ZSE.5533.141.2017.TM z dnia 16 października 2017 r. i z dnia
19 października 2017 r., wydane przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty.
Wpis do księgi kontrolowanej jednostki: 1/2017.
3. Termin rozpoczęcia i zakończenia kontroli ze wskazaniem dni, w których odbyły się
czynności kontroli w szkole/placówce: 18 i 23 października 2017 r.
4. Tematyka kontroli: *Zapewnienie dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu
w przedszkolu. Organizacja pracy przedszkola.*
5. Kontrola została przeprowadzona w związku z pismem, które wpłynęło do Kuratorium
Oświaty w Warszawie w dniu 6 października 2017 r. (znak: ZSE.571.122.2017.TM).
6. W trakcie kontroli wykonano następujące czynności: przeprowadzono rozmowę
z dyrektorem Przedszkola, obserwację dzieci podczas spożywania posiłków, monitorowano
czas serwowania posiłków dzieciom, dokonano oglądu pomieszczeń Przedszkola i placu
zabaw oraz analizy następującej dokumentacji:
 - Zaświadczenia nr 399/PN/15[2] z dnia 10 maja 2017 r. o wpisie Niepublicznego
Przedszkola *Dziecięcy Kącik* Warszawa-Białoleka do ewidencji szkół i placówek
niepublicznych prowadzonej przez Miasto Stołeczne Warszawa,
 - Opinii sanitarnej Nr DE HDN/00153/2017 Państwowego Powiatowego Inspektora
Sanitarnego w m. st. Warszawie z dnia 8 maja 2017 r. sporządzonej dla Niepublicznego
Przedszkola *Dziecięcy Kącik* w Warszawie przy ul. Jagmina 23,
 - Opinii Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej m. st. Warszawy z dnia
31 marca 2017 r. wydanej dla Niepublicznego Przedszkola *Dziecięcy Kącik*
w Warszawie przy ul. Jagmina 23,
 - Statutu Przedszkola *Dziecięcy Kącik* w części dotyczącej sposobu sprawowania opieki
nad dziećmi w czasie zajęć w Przedszkolu i poza nim oraz organizacji Przedszkola,
 - *Protokołu z rocznego przeglądu pomieszczeń i terenu placówki* przeprowadzonego
w dniu 1 września 2017 r.,
 - potwierdzającej kwalifikacje nauczycieli,
 - ramowego rozkładu dnia oraz ramowych rozkładów dnia trzech oddziałów,
 - tygodniowego harmonogramu zajęć dodatkowych w poszczególnych oddziałach,

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

- harmonogramu pracy nauczycieli poszczególnych oddziałów w miesiącach: wrześniu i październiku 2017 r.,
- trzech dzienników zajęć przedszkola w roku szkolnym 2017/2018,
- wykazu obecności dzieci w losowo wybranych dniach,
- jadłospisu w okresie od 9 października 2017 r. do 23 października 2017 r.,
- rejestru wypadków,
- procedur i regulaminów obowiązujących w Przedszkolu,
- pisma z dnia 10 października 2017 r. znak: PS-R-S120.470.2017.AZA Biura Pomocy i Projektów Społecznych w Warszawie przy ul. Niecałej 2,
- zaświadczeń Nr: 372/2017, 376/2017 i 392/2017 ukończenia kursu *pierwszej pomocy dzieciom* uzyskanych przez dwóch nauczycieli Przedszkola i pomoc nauczyciela,
- świadectwa z zakresu higieny radiacyjnej na piasek kwarcowy do piaskownicy nr HR/B/2/2017 z dnia 23 stycznia 2017 r. oraz atestu higienicznego piasku kwarcowego z dnia 20 lutego 2017 r. wydanych przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego,
- sporządzonych na piśmie wyjaśnień dyrektora Przedszkola dotyczących zarzutów podniesionych w piśmie z dnia 6 października 2017 r.

7. Opis ustalonego stanu faktycznego, w tym ujawnionych nieprawidłowości:
W wyniku kontroli stwierdzono, że:

Informacje ogólne

Niepubliczne Przedszkole *Dziecięcy Kącik* w Warszawie jest prowadzone przez Panią Katarzynę Łowińską.

Z przedstawionej dokumentacji wynika, że w dniu 10 maja 2017 r. dokonano wpisu Przedszkola do ewidencji szkół i placówek niepublicznych prowadzonej przez Miasto Stołeczne Warszawa pod numerem 399/PN poprzez dopisanie Niepublicznego Przedszkola *Dziecięcy Kącik* w Warszawie przy ul. Jagmina 23 do trzech istniejących w Dzielnicy Białołęka m. st. Warszawy przedszkoli o tej samej nazwie prowadzonych przez ten sam organ prowadzący, co potwierdza zaświadczenie nr 399/PN/15[2] z dnia 10 maja 2017 r. wydane przez Biuro Edukacji Urzędu m. st. Warszawy.

Niepubliczne Przedszkole *Dziecięcy Kącik* w Warszawie realizuje w czterech miejscach prowadzenia działalności zadanie publiczne z zakresu wychowania przedszkolnego w Dzielnicy Białołęka m. st. Warszawy w wyniku otwartego konkursu ofert, z tym, że Przedszkole przy ul. Jagmina 23 w okresie od początku funkcjonowania tj. od 10 maja 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r.

Niepubliczne Przedszkole *Dziecięcy Kącik* funkcjonuje na podstawie statutu, który określa, m.in. organizację Przedszkola, zadania i obowiązki nauczycieli, prawa i obowiązki dziecka, zasady przeprowadzania i odbierania dzieci z przedszkola.

Z zapisu w § 1 ust. 2 wynika, że statut Przedszkola obowiązuje w czterech przedszkolach w Warszawie prowadzonych przez ten sam organ prowadzący, tj. przy ul. Ostródzkiej 74 i 74a, Kobiątka 14 i Jagmina 23, natomiast w nazwie dokumentu widnieje informacja wskazująca, że ww. dokument jest statutem przedszkola *Dziecięcy Kącik Warszawa Włochy* przy ul. Potrzebnej 19.

Zgodnie z art. 168 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe w dokumentacji każdego przedszkola wpisywanego do ewidencji szkół i placówek niepublicznych powinien znajdować się statut zgłoszonego do ewidencji przedszkola. Statut jest podpisany przez organ prowadzący, brak jest daty jego zatwierdzenia, natomiast widnieje wpis *stan aktualny na dzień 25.08.2017 r.* Statut nie zawiera zapisów praw pracowników, poza prawem nauczycieli do korzystania w swojej pracy z pomocy merytorycznej i metodycznej ze strony dyrektora przedszkola,

Parafy*
kontrolującego dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

doradcy metodycznego oraz rady pedagogicznej, a także ze strony wyspecjalizowanych w tym zakresie placówek i instytucji oświatowych i naukowych.

Wskazane jest dostosowanie zapisów w statucie Przedszkola do obowiązujących przepisów prawa oświatowego.

Organizacja pracy Przedszkola

Organizację pracy Przedszkola określa statut i ramowy rozkład dnia ustalony przez dyrektora oraz szczegółowe rozkłady dnia dla poszczególnych oddziałów, które gwarantują realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego w godzinach 9.00-15.00 i uwzględniają zasady ochrony zdrowia i higieny oraz potrzeb dzieci.

Zgodnie z zapisami statutu Przedszkole pracuje przez cały rok szkolny, z wyjątkiem przerw ustalonych przez organ prowadzący. Jest czynne w godzinach od 7.00 do 18.00.

W Przedszkolu funkcjonują trzy oddziały obejmujące dzieci w zbliżonym wieku, do których uczęszcza 39 dzieci, w tym do poszczególnych oddziałów: 3-latków - 15, 4-latków - 11, 5-latków - 13. Każdy oddział jest powierzony opiece jednego nauczyciela. Dodatkowo zatrudniona jest pomoc nauczyciela oraz jedna osoba z obsługi.

W pierwszym dniu kontroli, tj. 18 października 2017 r. stwierdzono, że w dzienniku zajęć oddziału dzieci 3-letnich nie wpisano na listę pięciorgo dzieci, z których dwoje uczęszcza do Przedszkola od dnia 4 września 2017 r., jedno od dnia 14 września 2017 r. oraz dwoje od dnia 2 października 2017 r. Spośród ww. pięciorga dzieci: dwoje zostało przyjętych do Przedszkola w wieku nieco powyżej 2,5 lat, pozostałych troje dzieci przyjęto w wieku poniżej 2,5 lat.

Z informacji przekazanych przez dyrektora w drugim dniu kontroli wynika, że troje dzieci w wieku poniżej 3 lat (w tym jedno w wieku 2 lata i 3 miesiące), zostało objętych opieką dziennego opiekuna. Dyrektor przedłożyła pismo z dnia 10 października 2017 r. znak: PS-R-S120.470.2017.AZA Biura Pomocy i Projektów Społecznych w Warszawie przy ul. Niecałej 2 informujące o wpisie z dniem 10 października 2017 r. [REDAKTED] do wykazu dziennych opiekunów prowadzonego przez Prezydenta m.st. Warszawy. Jak wynika z ww. pisma, podmiotem prowadzącym dla dziennego opiekuna jest Niepubliczne Przedszkole *Dziecięcy Kącik* w Warszawie przy ul. Powstańców Śląskich 106d lok. 203, a miejscem sprawowania opieki jest lokal przy ul. Jagmina 23 w Warszawie. Na ten cel wygospodarowano w budynku Przedszkola pomieszczenie o powierzchni 24,7 m² na parterze, które zostało wyodrębnione z sali oddziału przedszkolnego o łącznej powierzchni 62,5 m² poprzez wstawienie ściany mobilnej.

Przedszkole prowadzi dziennik zajęć dla każdego oddziału, w którym dokumentowany jest przebieg pracy wychowawczo-dydaktycznej i opiekuńczej z dziećmi w danym roku szkolnym. Dienne zapisy dokonywane są tylko przez jednego nauczyciela grupy bez wskazania godzin pracy, brak jest potwierdzenia przeprowadzenia zajęć w poszczególnych oddziałach przez innych nauczycieli. Wskazane jest dokumentowanie przebiegu pracy wychowawczo-dydaktycznej i opiekuńczej z dziećmi przez wszystkich nauczycieli prowadzących zajęcia w danym oddziale, zgodnie z zapisami statutu Przedszkola (rozdział *Organizacja Przedszkola* § 7 ust. 11).

W dziennikach zajęć nie dokonano wpisu:

- adresów zamieszkania dzieci, imion i nazwisk rodziców oraz danych osobowych pięciorga dzieci dopisanych w dniu 18 października 2017 r. w dzienniku zajęć dla oddziału 3-latków,
- numerów telefonów rodziców dwójki dzieci w dzienniku zajęć dla oddziału 4-latków,

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

- dat i miejsc urodzenia dzieci oraz adresów ich zamieszkania, imion i nazwisk rodziców oraz numerów ich telefonów (poza sześcioma wpisami) w dzienniku zajęć dla oddziału 5-latków.

Nauczyciele prowadzą wykazy godzin przyprowadzania i odbierania dzieci z przedszkola w formie oddzielnych kartek dla poszczególnych oddziałów, natomiast nie jest to zapisywane w dziennikach zajęć.

W roku szkolnym 2017/2018 przedszkolaki uczestniczą w bezpłatnych zajęciach dodatkowych: muzyczno-rytmicznych (dwa razy w tygodniu dla każdego oddziału), logorytmiki (raz na miesiąc dla każdego oddziału) oraz języka angielskiego w ramach realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego (dwa razy w tygodniu dla każdego oddziału). Organizacja powyżej wymienionych zajęć w dwóch oddziałach (Maluchy i Średniaki) nie jest dostosowana do możliwości rozwojowych dzieci w wieku 3-4 lat - § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz. U. z 2017 r., poz. 649).

Nauczyciele prowadzą dzienniki innych zajęć - logorytmiki, do których wpisano imiona i nazwiska dzieci oraz daty i tematy przeprowadzonych zajęć w październiku 2017 r.

W Przedszkolu zatrudniony jest psycholog, który prowadzi zajęcia grupowe ze wszystkimi dziećmi w poszczególnych oddziałach. W przedstawionym przez dyrektora harmonogramie zajęć dodatkowych brak jest wskazania godzin trwania ww. zajęć dla poszczególnych grup. Zarówno zajęcia z psychologiem (odbywające się raz w miesiącu w piątek) jak i zajęcia języka angielskiego realizowane są w tych samych godzinach, co mogło mieć wpływ na podnoszony przez Skarżącą zarzut dotyczący zmiany organizacji zajęć języka angielskiego w dniu 6 października 2017 r. Psycholog prowadzi dzienniki, do których zostały wpisane imiona i nazwiska dzieci oraz daty i tematy zajęć przeprowadzonych we wrześniu i październiku 2017 r.

W trakcie kontroli nie udostępniono dzienników zajęć rytmiczno-muzycznych, języka angielskiego oraz dziennika zajęć psychologa realizującego zadania w ramach współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 21 w Warszawie przy ul. Marywilskiej 44.

W zamieszczonych w dziennikach zajęć przedszkola dla poszczególnych oddziałów tygodniowych rozkładach zajęć dodatkowych, stwierdzono niezgodność z harmonogramem zajęć dodatkowych przedłożonym przez dyrektora.

Większość dokumentów przedstawionych podczas kontroli nie zawierała podpisów ani dat ich opracowania lub zatwierdzenia przez dyrektora Przedszkola.

Wśród zadań Przedszkola w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej określonych w statucie wymienia się m.in. *organizowanie zajęć logopedycznych dla dzieci z zaburzeniami mowy, które prowadzą nauczyciele posiadający kwalifikacje w tym zakresie, na prośbę rodziców. Zajęcia są finansowane przez rodziców.* Z informacji uzyskanych od dyrektora wynika, że nauczyciel logopeda po przeprowadzeniu zajęć grupowych z logorytmiki w każdą środę prowadzi zajęcia indywidualne z dziećmi odpłatnie.

W szatni Przedszkola zamieszczono ogłoszenie dla rodziców, w którym informuje się ich o dokonywaniu *opłat dodatkowych* - na podręczniki dla każdej grupy wiekowej w wysokości od 85 zł do 120 zł i fundusz rodzicielski w wysokości 70 zł miesięcznie, co jest niezgodne z przepisami prawa. Za zapewnienie warunków działania przedszkola, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki, a więc zapewnienie między innymi środków higieny osobistej, artykułów biurowych, zabawek, pomocy dydaktycznych odpowiada organ prowadzący, a nie rodzice dzieci uczęszczających do przedszkola.

Parafy*
kontrolującego dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

Osobą odpowiedzialną za właściwą organizację pracy przedszkola, w tym także zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu dzieci w przedszkolu, jest dyrektor przedszkola. Ponadto, dla dzieci w wieku przedszkolnym Ministerstwo Edukacji Narodowej nie wskazało podręcznika do nauczania w przedszkolu. W wychowaniu przedszkolnym podręczniki nie obowiązują. Statut nie określa gromadzenia funduszy ze składek rodziców, taka opłata nie powinna być pobierana.

W Przedszkolu nie funkcjonuje rada rodziców.

Kwalifikacje nauczycieli

Zatrudnieni w Przedszkolu nauczyciele posiadają wymagane kwalifikacje do pracy na zajmowanym stanowisku określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2017 r., poz. 1575).

Jedna osoba zatrudniona na stanowisku nauczyciela Przedszkola nie posiada dyplomu ukończenia studiów, legitymuje się zaświadczeniem o ukończeniu studiów pierwszego stopnia na kierunku zgodnym z nauczaniem przedmiotem lub prowadzonymi zajęciami z przygotowaniem pedagogicznym, wydanym w dniu 21 października 2017 r. przez uczelnię. W ww. zaświadczeniu zamieszczono informację o przewidywanym terminie obrony pracy licencjackiej, tj. listopadzie 2017 r.

W związku z problemami kadrowymi w Przedszkolu przy ul. Jagmina 23 w celu zapewnienia dzieciom stałej opieki nauczyciela posiadającego kwalifikacje wymagane do pracy w przedszkolu, w wybranych dniach września i października 2017 r. zajęcia z dziećmi prowadziły dwie nauczycielki zatrudnione w przedszkolach *Dziecięcy Kącik* przy ul. Potrzebnej 19 i Kobiątki 14 prowadzonych przez ten sam organ prowadzący. Obydwie nauczycielki posiadają kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w przedszkolu zgodnie z ww. rozporządzeniem.

Psycholog zatrudniony w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej Nr 21 w Warszawie przy ul. Marywilskiej 44 realizuje (w terminie raz w miesiącu) w Przedszkolu zadania wynikające ze współpracy i wsparcia niepublicznych przedszkoli konkursowych z Dzielnicy Białoleka.

Zapewnienie dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w Przedszkolu

Z przedłożonej w trakcie kontroli Opinii sanitarnej Nr DE HDN/00153/2017 wydanej przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w m. st. Warszawie w dniu 8 maja 2017 r. wynika, że pomieszczenia znajdujące się w budynku Niepublicznego Przedszkola *Dziecięcy Kącik* w Warszawie przy ul. Jagmina 23 zostały pozytywnie zaopiniowane pod względem sanitarnohigienicznym z przeznaczeniem dla 42 dzieci.

Z informacji zawartej w opinii Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej m. st. Warszawy wydanej w dniu 31 marca 2017 r. wynika, że pomieszczenia Przedszkola zlokalizowane w budynku przy ul. Jagmina 23 w Warszawie posiadają pozytywną opinię w zakresie stanu zabezpieczenia przeciwpożarowego.

Dyrektor przeprowadziła w dniu 1 września 2017 r. kontrolę zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do Przedszkola. Z ustaleń tej

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

kontroli sporządzono protokół, który podpisany został przez osoby biorące w niej udział - dyrektora i jednego z nauczycieli. Z protokołu wynika, że stan techniczny pomieszczeń jest bardzo dobry, urządzenia będące ich wyposażeniem są sprawne, natomiast wymiany wymaga oświetlenie w jednej z sal zajęć na piętrze, pływalki w spłuczkach w obu toaletach oraz uchwyty na ręczniki. W protokole brak informacji o dokonaniu kontroli ogrodu przedszkolnego oraz jego wyposażenia.

Przedszkole mieści się w jednopiętrowym wolno stojącym budynku w Warszawie przy ul. Jagmina 23. Dzieci mają do dyspozycji pomieszczenia znajdujące się na parterze i piętrze budynku oraz niewielki plac zabaw przylegający do budynku Przedszkola.

W pomieszczeniach Przedszkola zapewnia się: jadalnię na 15 miejsc, miejsce w sali dziecięcej oddziału 3-latków na spożywanie posiłków przez dzieci, miejsca do zabaw, właściwe oświetlenie, odpowiednią temperaturę, wentylację (w tym także mechaniczną), ciepłą i zimną wodę, środki higieny osobistej. Sprzęty, meble i urządzenia sanitarne, z których korzystają dzieci dostosowane są do wymagań ergonomii. Przedszkole posiada szatnię, trzy sale zajęć, dwie łazienki, z których jedna (na piętrze) jest wspólna dla dwóch grup oraz łazienkę dla personelu. Podczas oglądu pomieszczeń stwierdzono brak ręcznika papierowego oraz podajnika na papier toaletowy przy jednej z misek ustępowych w łazience dla dzieci, co może utrudniać dzieciom utrzymanie higieny. W łazience na parterze brak jest oznakowania przy ręcznikach dla dzieci. Półki, gdzie ustawione są kubki do płukania jamy ustnej oraz szczoteczki i pasty do zębów były zakurzone, a kubeczki brudne. Wskazane jest systematyczne dbanie o czystość w pomieszczeniach sanitarnych oraz zmiana sposobu przechowywania akcesoriów do higieny jamy ustnej.

Salę zabaw poszczególnych oddziałów wyposażone są w zabawki i gry edukacyjne rozwijające małą motorykę, książki dla dzieci, klocki. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kąciaków zainteresowań.

Przedszkole dysponuje kuchnią stanowiącą miejsce przygotowywania i rozdzielnię posiłków oraz zmywalnię naczyń. Dzieci spożywają cztery posiłki dziennie, trzy z nich są przygotowywane na miejscu przez pracownika obsługi zatrudnionego w Przedszkolu, obiad jest dostarczany przez firmę cateringową. Według ramowego rozkładu dnia posiłki wydawane są w następujących godzinach: śniadania - 8.50 Maluchy i Średniaki, 9.15 Starszaki, przekąska (w postaci owoców) - 10.30 Maluchy, 10.40 Średniaki, 11.00 Starszaki, obiad (złożony z zupy i drugiego dania) - 12.00 Maluchy, 12.30 Średniaki, 13.00 Starszaki, podwieczorek - 15.15 Maluchy i Średniaki, 15.35 Starszaki.

Analiza jadłospisu na okres 9-23 października 2017 r. wykazała, że proponowane posiłki są urozmaicone i obejmują produkty zbożowe, mleko i produkty mleczne, mięso, drób, ryby, wędliny, warzywa i owoce. W jadłospisie nie ma wzmianki o podawanych dzieciom napojach, poza dniami 9, 16 i 23 października 2017 r., gdzie wymieniono kakao podawane przy podwieczorku. Dokonano obserwacji spożywania przez dzieci posiłków (śniadania, obiadu i podwieczorku) i stwierdzono, że dania serwowane dzieciom w dniu 18 października 2017 r. na śniadanie i obiad (poza zupą) były niezgodne z przedstawionym przez dyrektora jadłospisem. Do śniadania podano dzieciom herbatę owocową, do obiadu wodę. Dyrektor oświadczyła, że w Przedszkolu zainstalowane są filtry mechaniczne do wody z lampą antybakteryjną i taka woda jest podawana dzieciom do picia.

W dniach przeprowadzanej w Przedszkolu kontroli posiłki były podawane dzieciom o wyznaczonych w ramowym rozkładzie dnia godzinach.

Czas pracy nauczycieli zatrudnionych w Przedszkolu reguluje harmonogram pracy, który nie został udostępniony kontrolującemu wizytatorowi w pierwszym dniu kontroli (tj. 18 października 2017 r.). Dyrektor przedłożyła ww. harmonogram w drugim dniu kontroli (tj. 23 października 2017 r.).

Parafy*

.....
kontrolującego

.....
dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

W wyniku analizy dziennika zajęć dla oddziału 4-latków stwierdzono brak zgodności wpisów godzin pracy dokonanych przez nauczyciela z przedłożonym przez dyrektora harmonogramem pracy nauczycieli w zakresie 18 dni. Na tej podstawie można sądzić, że podczas schodzenia się dzieci i rozchodzenia, a więc w godzinach 7.00-8.00 i 16.00/16.30-18.00 w ciągu 7 dni we wrześniu oraz 11 dni w październiku 2017 r., dzieci w Przedszkolu nie miały zapewnionej opieki nauczyciela. W piśmie wyjaśniającym dyrektor Przedszkola oznajmiła, że nauczycielka, wpisując w dzienniku zajęć przedszkola godziny prowadzonych zajęć z dziećmi, brała pod uwagę planowany grafik, który ulegał zmianom w związku z wakatem na stanowisku nauczyciela.

Zapisy w harmonogramie pracy nauczycieli wskazują ponadto, że w dniach: 19-22 września 2017 r. w godzinach 16.30-17.00, 26 września 2017 r. w godzinach 16.45-17.00 oraz 12 października 2017 r. w godzinach 16.00-17.00 dzieci pozostawały bez nadzoru upoważnionej do tego osoby, co jest niezgodne z § 13 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).

Podczas kontroli dyrektor poinformowała, że w okresie od 04.09.2017 r. do 12.10.2017 r. w oddziale 3-latków istniał wakat na stanowisku nauczyciela wychowania przedszkolnego, w związku z czym zajęcia w tym oddziale odbywały się w grupie łączonej z oddziałem dzieci 4-letnich. Analiza frekwencji dzieci z obydwu oddziałów w Przedszkolu w wybranych dniach (tj.: 7, 8, 14, 18, 20, 28 września 2017 r. oraz 4, 5, 6, 11 października 2017 r.) wykazała, że w dniu 20 września 2017 r. w grupie łączonej było 27 dzieci. Jednakże z wyjaśnień dyrektora wynika, że tego dnia do godziny 12.30 dwoje dzieci 4-letnich uczestniczyło w zajęciach z grupą 5-latków, która liczy 13 dzieci.

Jak wskazała dyrektor, w miarę możliwości w wybrane dni organizowane były zastępstwa realizowane przez dwóch nauczycieli z innych przedszkoli *Dziecięcy Kącik* w Warszawie prowadzonych przez ten sam organ prowadzący.

Dziennie zapisy w dziennikach zajęć przedszkola dokonywane są tylko przez jednego nauczyciela grupy bez wskazania godzin pracy, brak jest potwierdzenia przeprowadzenia zajęć w poszczególnych oddziałach przez innych nauczycieli. Ze względu na powyższe, nie można jednoznacznie stwierdzić, czy nie było przekroczenia liczby dzieci znajdujących się pod opieką jednego nauczyciela, a także czy praca wychowawczo-dydaktyczna i opiekuńcza była tak zorganizowana, aby dzieci znajdowały się pod stałą opieką nauczyciela posiadającego kwalifikacje wymagane do pracy w przedszkolu.

W wyniku analizy prowadzonej przez nauczycieli ewidencji godzin przyprowadzania i odbioru dzieci w związku z podniesionym w skardze zarzutem dotyczącym m.in. braku zapewnienia należytej opieki nad dziećmi w dniu 6 października 2017 r. około godziny 15.00, stwierdzono, że tego dnia o wskazanej godzinie pod opieką jednego nauczyciela było łącznie 24 dzieci. W piśmie wyjaśniającym z dnia 25 października 2017 r. dyrektor oświadczyła, że tego dnia o wskazanej godzinie dzieci przebywały pod opieką dwóch nauczycielek, w tym jednej pełniącej zastępstwo z innego przedszkola. Jednocześnie z harmonogramu pracy nauczycieli wynika, że w dniu 6 października 2017 r. w Przedszkolu w godzinach 8.30-16.30 w oddziale dzieci 3-letnich powinna pracować nauczycielka pełniąca zastępstwo. Jednakże ze względu na brak dokumentowania przebiegu pracy wychowawczo-dydaktycznej i opiekuńczej z dziećmi przez wszystkich nauczycieli prowadzących zajęcia w danym oddziale, jest to trudne do zweryfikowania. Natomiast nauczycielka oddziału 5-latków pracowała do godziny 15.00 zgodnie z harmonogramem.

Podczas oglądu budynku stwierdzono, że drogi ewakuacyjne nie są oznakowane poza jednym wskazaniem na piętrze budynku na klatce schodowej. Dyrektor oznajmiła, że na suficie zamontowane jest awaryjne oświetlenie ewakuacyjne, które zaświeci się

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

automatycznie w przypadku braku prądu. Ponadto Przedszkole posiada system oddymiania zapewniający drożność dróg ewakuacyjnych i pożarowych. Z informacji udzielonej przez dyrektora wynika, że w budynku jest jedno wyjście ewakuacyjne poprzez szatnię i drzwi wejściowe.

W budynku nie umieszczono planu ewakuacji. W korytarzu na parterze budynku znajduje się apteczka zaopatrzona w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy, brak jest instrukcji udzielania tej pomocy. Wskazane byłoby wyposażenie pomieszczenia na piętrze budynku w dodatkową apteczkę.

W budynku zamontowano drzwi ognioodporne, które na piętrze prowadzą bezpośrednio na schody, wysoki metalowy próg stwarza zagrożenie dla dziecka, co grozi potknięciem i upadkiem na schody. Na klatce schodowej zamontowano barierki zabezpieczające i poręcze, otwartą przestrzeń pomiędzy biegami schodów zabezpieczono siatką oraz trzema poziomo przymocowanymi deskami. Kaloryfery zabezpieczone są osłoną, zejście do piwnicy zabezpieczono zamykaną furtką.

W znajdującym się na piętrze pomieszczeniu bez okna są przechowywane m.in. leżaki i pościel dzieci, które śpią w czasie przeznaczonym na odpoczynek. Panuje w nim zaduch i unosi się charakterystyczny zapach ze względu na brak dopływu świeżego powietrza, brak wentylacji. Nie wszystkie leżaki są oznakowane, pościel jest przechowywana w oznakowanych otwartych pojemnikach plastikowych oraz w dwóch dużych torbach na zakupy. Opisane pomieszczenie jest wykorzystywane jako magazyn, panuje w nim nieporządek, należy zdecydowanie zadbać o jego estetykę i wietrzenie.

Teren Przedszkola jest ogrodzony, wejście na teren i do budynku Przedszkola zabezpieczono zamkiem elektronicznym, którego kod jest znany rodzicom oraz wyposażono w zworę elektromagnetyczną. Elektroniczny przycisk otwierający drzwi wyjściowe z budynku i furtkę w ogrodzeniu jest zamontowany na wysokości w miejscu niedostępnym dla dzieci, przez co uniemożliwia im bezpośrednie wyjście na jezdnię.

Przedszkole posiada plac zabaw wyposażony w urządzenia dostosowane do zainteresowań i potrzeb dzieci.

Podczas oglądu terenu ogrodu przedszkolnego stwierdzono, że:

- brak jest regulaminu placu zabaw;
- plac zabaw jest dodatkowo odgradzony od wejścia głównego, natomiast z drugiej strony budynku brak odgradzenia od terenu za budynkiem, gdzie zmagazynowana jest uszkodzona część sprzętu ogrodowego;
- powierzchnia ogrodu posiada nierówności i zapadnięcia oraz wystające korzenie drzew, które pomimo pokrywającej ją wykładziny trawopodobnej są wyczuwalne, wykładzina w różnych miejscach zagina się tworząc fałdy, a po podłożu na ziemi jest poprowadzony przewód o średnicy kilku centymetrów, co może zagrażać bezpieczeństwu dzieci;
- wykładzina nie pokrywa terenu ogrodu w całości, odsłania miejsca z czarną ziemią, w której dzieci usiłują się bawić. W dniu 7 i 8 października 2017 r. zdemontowano piaskownicę na placu zabaw, stary piasek wywieziono, miejsce przykryto folią. Dyrektor poinformowała, że dokonała zakupu piasku w marcu 2017 r., który zapakowany jest w workach stojących na terenie placu. Dyrektor przedstawiła świadectwo z zakresu higieny radiacyjnej na piasek kwarcowy do piaskownicy nr HR/B/2/2017 z dnia 23 stycznia 2017 r. oraz atest higieniczny piasku kwarcowego z dnia 20 lutego 2017 r. wydane przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego. Trudno jest stwierdzić jednoznacznie czy przedstawione atesty dotyczą piasku zmagazynowanego w workach, tym bardziej, że dyrektor nie przedstawiła faktury zakupu;
- taras budynku znajdujący się od strony ogrodu przedszkolnego posiada schody z wysokimi stopniami, które są w części uszkodzone i nie zabezpieczone przed

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz.1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

wchodzeniem na nie. Nie zamontowano barierki umożliwiającej bezpieczne zejście z tarasu na podłoże placu zabaw. W drugim dniu kontroli uszkodzone płytki zostały zabezpieczone poprzez przyklejenie kilku płytek z miękkiego tworzywa, jednak utworzyły nierówne podłoże na schodach stwarzające zagrożenie;

- przy drzwiach prowadzących na plac zabaw z sali dziecięcej na parterze znajdują się dwa stopnie schodków, przy których nie zamontowano barierki umożliwiającej bezpieczne zejście;
- sprzęt i zabawki ogrodowe są brudne, w niektórych miejscach pokryte brzydkim zielonym nalotem, widać, że nie były myte od dłuższego czasu;
- na wykładzinie pokrywającej podłoże oraz na obrzeżu placu znajduje się piasek oraz igliwie, zalegają liście spadające z drzew;
- na placu ustawiona jest wiata, na której płożą się dość grube gałęzie winogron porośnięte wysuszonymi owocami spadającymi na podłoże w miejscu, gdzie bawią się dzieci.

Wymienione powyżej elementy, uszkodzenia i usterki czy brak zabezpieczeń stwarzają zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci, przez co wskazane jest dokonanie napraw, usunięcie elementów mogących spowodować urazy ciała oraz wykonanie odpowiednich zabezpieczeń.

Dyrektor poinformowała, że wyposażenie i sprzęt ogrodowy oraz używane w Przedszkolu materiały plastyczne posiadają odpowiednie atesty i certyfikaty. Jednakże nie przedstawiła ich w trakcie trwania kontroli. Zostały one udostępnione po przeprowadzonej kontroli w dniu 25 października 2017 r.

W Przedszkolu opracowano i wdrożono procedury: *Postępowania w przypadku wystąpienia u dzieci objawów chorobowych* (brak podpisu dyrektora i daty jej zatwierdzenia), *Postępowania w przypadku wystąpienia u dzieci choroby zakaźnej*, *Postępowania w przypadku wystąpienia wypadku*, *Postępowania w przypadku podejrzenia, że dziecko odbiera z przedszkola rodzic będący pod wpływem alkoholu lub narkotyków* oraz regulaminy: *Regulamin bezpiecznego przyprowadzania i odbierania dzieci*, *Regulamin dotyczący zasad i warunków wyjść dzieci poza teren placówki*. W dwóch powyżej wymienionych regulaminach zawarto informację dotyczącą ich wejścia w życie z dniem podpisania przez dyrektora.

Dyrektor Przedszkola nie prowadzi rejestru wypadków. Jednocześnie oświadczyła, że w okresie od początku funkcjonowania w Przedszkolu nie odnotowano wypadku. Natomiast drugiego dnia kontroli dyrektor przedłożyła założony rejestr wypadków, który jest zgodny ze wzorem określonym w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r., Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).

Dwie nauczycielki wychowania przedszkolnego i pomoc nauczyciela zostali przeszkoleni w dniach 18 i 25 marca 2017 r. w zakresie udzielania *pierwszej pomocy dzieciom*, o czym świadczą zaświadczenia o ukończeniu kursu przedstawione przez dyrektora w dniu 25 października 2017 r. (po przeprowadzeniu czynności kontrolnych w Przedszkolu).

Dyrektor Przedszkola udzieliła pisemnych wyjaśnień wobec zarzutów stawianych w piśmie, które wpłynęło w dniu 6 października 2017 r. do Kuratorium Oświaty w Warszawie. Wyjaśnienia zostały włączone do akt kontroli przeprowadzonej w Przedszkolu.

8. Wnioski:

- 1) Wskazane byłoby zaopatrzenie pomieszczenia Przedszkola w dodatkową apteczkę wyposażoną w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy.

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

- 2) Wyraźnie oznakować pościel i wszystkie leżaki oraz ręczniki, w sposób umożliwiający identyfikację dziecka, które z nich korzysta. Pościel i leżaki należy przechowywać tak, aby zapewnić odpowiednią wentylację.
- 3) Umieścić regulamin korzystania z placu zabaw (najlepiej z piktogramami, dzięki którym będzie zrozumiały dla dzieci) w widocznym miejscu, zaznając z nim dzieci.

9. Zalecenia:

- 1) Zorganizować pracę nauczycieli w poszczególnych oddziałach w taki sposób, aby zapewnić dzieciom przez cały czas ich pobytu w Przedszkolu opiekę nauczyciela posiadającego kwalifikacje wymagane do pracy w przedszkolu, zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2017 r., poz. 1575), w związku z § 2 i § 13 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- 2) Dokonywać, co najmniej raz w roku, kontroli zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania ze wszystkich obiektów należących do Przedszkola, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki oraz określać kierunki ich poprawy, sporządzać z ustaleń tej kontroli protokół zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r., Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- 3) Umieścić w widocznym miejscu plan ewakuacji w sposób zapewniający łatwy do niego dostęp oraz oznaczyć drogi ewakuacyjne w sposób wyraźny i trwały, zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r., Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- 4) Zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki pobytu dzieciom poprzez systematyczne dbanie o czystość w Przedszkolu i na placu zabaw, dokonanie napraw, usunięcie elementów mogących spowodować urazy ciała dzieci oraz wykonanie odpowiednich zabezpieczeń w miejscach stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia dzieci, zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.) oraz § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- 5) Zatrudniać nauczycieli, którzy posiadają wymagane kwalifikacje do pracy na zajmowanym stanowisku zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2017 r., poz. 1575).
- 6) Dostosować czas trwania zajęć dodatkowych w dwóch oddziałach (Maluchy i Średniaki) do możliwości rozwojowych dzieci w wieku 3-4 lat zgodnie z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz. U. z 2017 r., poz. 649).
- 7) Prowadzić dokumentację przebiegu pracy dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2017 r., poz. 1646).
- 8) Zadbać o aranżację przestrzeni w Przedszkolu poprzez zorganizowanie stałych i czasowych kątek zainteresowań zgodnie z załącznikiem nr 1 rozporządzenia

Parafy*

kontrolującego

dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r., poz. 356).

- 9) Dostosować zapisy w statucie Przedszkola do aktualnych przepisów prawa zgodnie z art. 172 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.).

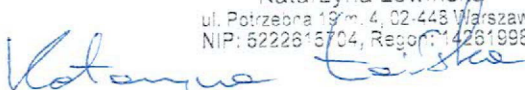
10. Termin realizacji zaleceń: od dnia podpisania protokołu kontroli.

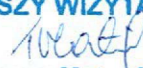
Zgodnie z § 18 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) dyrektor szkoły lub placówki, w terminie 7 dni roboczych od dnia otrzymania protokołu kontroli, może zgłosić do organu sprawującego nadzór pedagogiczny pisemne, umotywowane zastrzeżenia do ustaleń zawartych w protokole kontroli.

Zgodnie z art. 55 ust. 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.) dyrektor szkoły lub placówki, w terminie 30 dni od dnia otrzymania zaleceń, a w przypadku wniesienia zastrzeżeń – w terminie 30 dni od dnia otrzymania pisemnego zawiadomienia o nieuwzględnieniu zastrzeżeń, jest obowiązany powiadomić:

- 1) organ sprawujący nadzór pedagogiczny o sposobie realizacji zaleceń;
- 2) organ prowadzący szkołę lub placówkę o otrzymanych zaleceniach oraz o sposobie ich realizacji.

Protokół podpisali:

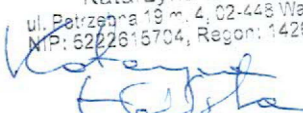
Niepubliczne Przedszkole
Dziecięcy Kącik
Katarzyna Łowińska
ul. Potrzebna 19 m. 4, 02-448 Warszawa
NIP: 6222615704, Regon: 142619985

.....
(dyrektor szkoły/placówki)

STARSZY WIZYTATOR

Teresa Matusiak

.....
(przeprowadzający kontrolę)

Protokół sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, z których jeden otrzymuje dyrektor kontrolowanej szkoły/placówki, a drugi włącza się do akt kontroli

Poświadczam odbiór protokołu kontroli:

Niepubliczne Przedszkole
Dziecięcy Kącik
Katarzyna Łowińska
ul. Potrzebna 19 m. 4, 02-448 Warszawa
NIP: 6222615704, Regon: 142619985

02.11.2017
.....
(data, podpis i imienna pieczęć dyrektora szkoły/placówki)

Warszawa, dnia 2 listopada 2017 r.

Parafy*
kontrolującego
dyrektora szkoły/placówki

*zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1658) „parafy kontrolującego i dyrektora szkoły/placówki na każdej stronie protokołu”.

